

Landgoederen zijn vooral levende monumenten

Age Fennema

Onlangs heeft landgoed Middachten een boekje uitgegeven onder de titel *'Middachten, landgoed in bedrijf'*. Dit boek laat aan de hand van veel beeldmateriaal zien wat er zoal op een landgoed gebeurt en wat er bij het beheer komt kijken. Er wordt gewerkt, geleefd, gewoond en genoten. Het is een pleisterplaats en kan mensen en ideeën - soms letterlijk - verbinden. Het boek wil vooral overbrengen dat landgoederen levende monumenten zijn, die midden in de samenleving staan en waar maatschappelijke waarden worden gerealiseerd.

Landgoederen zijn niet gepland, maar in de loop der tijd ontstaan en vaak eeuwen oud. Het gebruik van de gronden bepaalde hun uiterlijk. Veeteelt, bosbouw, fruitteelt en jacht vormden (en vormen nog!) het landschap. Houtwallen, eendenkooien, akkers op hoger gelegen gronden en lanen zijn het resultaat. De opkomst van de paardenhouderij is een voorbeeld van een recent gebruik dat het landschap vorm geeft.

Een ontwikkeling door de tijden heen wil niet zeggen dat er maar lukraak wat is gedaan. De plek voor een huis is strategisch gekozen. Later werden landschappen, tuinen en parken gecreëerd, waarbij slim gebruik is gemaakt van de natuurlijke ingrediënten. De kern van landgoederen groeide meestal uit tot een buitenplaats met het weelderige leven dat daarbij hoort. Dat geldt zeker voor een landgoed als Middachten. De families zijn daarbij zeer bepalend geweest voor de ontwikkeling van het landgoed. Zij bepaalden de koers van het landgoedbedrijf, maakten door huwelijken verbindingen met andere landgoederen en buitenplaatsen, kozen hoofdverblijven en zomerhuizen en hielden er soms eigenaardige hobby's op na.

Het kasteel fungeert regelmatig als romantische trouwlocatie

Ing. A.T. Fennema is rentmeester van Middachten en heeft daarnaast zijn eigen adviesbureau 'Fennema advies'. Tevens is hij secretaris van de VPHB.

Het huis ligt strategisch, temidden van opborrelend kwelwater

Een ontwikkeling door de tijden heen wil niet zeggen dat er maar lukraak wat is gedaan

Middachten: bijzonder en beschermwaardig

Het landgoed Middachten bestaat al 800 jaar en is altijd beheerd door een verervende familie. Belangrijk is dat het in die tijd nooit is verkocht, hoe duurzaam wilt u het hebben? Nog altijd is Middachten particulier bezit en de eigenaar geeft er een unieke identiteit aan. Het landgoed kent een grote diversiteit aan landschappen en daarmee samenhangende ecologische waarden, van de hoge en droge Veluwe tot aan de IJssel, een hoogteverschil van 62 meter. Middachten is een landgoed met in de kern een buitenplaats. Nadat het kasteel uit wraak door de Fransen in de brand was gestoken, verrees het als een phoenix uit de as. De burcht werd omgevormd tot een woning waar je mee kon pronken, met omliggende tuinen naar voorbeeld van Versailles, watersysteem, park en lanen. In de jaren die volgden zijn telkens nieuwe elementen aan de buitenplaats toegevoegd, de glorieperiodes zijn duidelijk terug te vinden.

Tenslotte is Middachten een redelijk compleet landgoed: van laan tot livrei, het is aanwezig en wordt gebruikt. De tuinbaas snoeit het leifruit en verzamelt de noodzakelijke

Onderhoud van de tuinen is veel werk en biedt volop werkgelegenheid

kennis voor de verzorging van kuipplanten, om die straks weer aan de volgende generatie tuinlieden door te geven. Veel van interieur en inboedel is nog aanwezig en wordt zelfs gebruikt. Er is een hondenkerkhof en voor Skippy, de hond van de gravin is al een plekje gereserveerd. Je kijkt weg via adembenemende zichtassen, langs boerenhagen die zijn samengesteld uit een variëteit aan (oude) heesters. Die struiken zijn een belangrijk biotoop voor braamsluipe, wezel en vlinders. Middachten is dus weliswaar compleet, maar ontwikkelt zich ook nog steeds en toont nieuwe schakeringen in de tijd.

Bescherming mag geen glazen stomp worden

Niet verwonderlijk dat juist dit soort landgoederen en hun huizen als belangrijk cultureel erfgoed worden gekoesterd. Een groot deel van Middachten is beschermd als Historische Buitenplaats (gemarkeerd door de zogenaamde bolletjeslijn, zie kader), veel van de gebouwen zijn Rijksmonument. Daarnaast is het hele landgoed gerangschikt onder de Natuurschoonwet, maakt het onderdeel uit van de EHS en zijn grote delen aangewezen als Natura 2000-gebied. Wie de redengevende beschrijving van de beschermde buitenplaats leest, ziet vooral een opsomming van wat is overgebleven van vroeger tijden. Ze biedt weinig inspiratie om naar de toekomst te kijken. Het label 'erfgoed' kan landgoe-

Bosbouw op Middachten: de houtoogst

Foto: CH Kleijer

“Ik pleit ervoor om de maatschappelijke functie van landgoederen en buitenplaatsen een plek te geven in het monumentenbeleid”

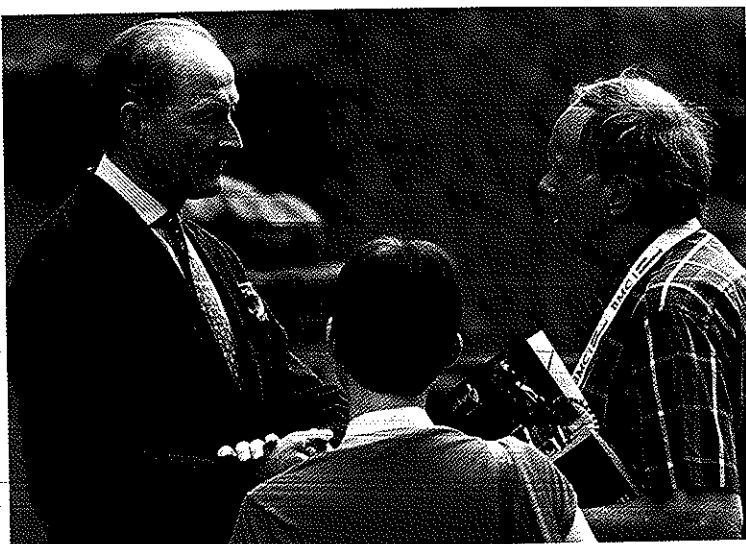
De jachttopzichter zorgt voor een gezonde wildstand. Geschoten wild wordt bijvoorbeeld door de poelier verwerkt tot overheerlijke paté

deren automatisch tot verouderd bestempelen. Als dat gebeurt, wordt het wezenlijke van die landgoederen aangetast. De beleidsmaker beseft dat vernieuwing noodzakelijk is voor monumenten. De beleidsbrief MoMo (Modernisering Monumentenbeleid) rept over 'maatregelen die herbestemming bevorderen'. Maar dat is vooral ingegeven door de zoektocht naar financiële dragers. Wordt daarmee het levende beheer en de wooncultuur gestimuleerd? Niet elke nieuwe functie draagt bij aan die wooncultuur. Een hotel in een kasteel zorgt voor menselijke aanwezigheid, van binding met het erfgoed is nauwelijks sprake. Maar een bescheiden bed & breakfast in nabijgelegen hoeve of poortgebouw, kan als verlengstuk van het leven op een buitenplaats worden gezien.

In Nederland zijn nu ongeveer 500 buitenplaatsen die als complex-historische buitenplaats beschermd zijn. Dit betekent dat het ensemble van het huis en zijn omgeving als totaliteit wordt beschermd, als "complex historische buitenplaats" en als zodanig ingevolge artikel 6 van de Monumentenwet 1988 is ingeschreven in het monumentenregister. Van elke beschermde buitenplaats is er een zogenaamde redengevende omschrijving, vastgesteld op basis van historisch onderzoek en terreininformatie. De buitenplaats wordt op de kadastrale kaart weergegeven met de zogenaamde bolletjeslijn. Hiermee ligt de grens van het beschermde terrein exact vast.

Ruim 300 van deze buitenplaatsen zijn nog in particulier bezit.

(Bron: www.stichting-phb.nl)

De familie bepaalt het gezicht en de hoers van Middachten

Een landgoed als museum? Welnee, een springlevend concept!

Deze potentie hebben landgoederen nog altijd. Onderhoud aan monumentale gebouwen en groene monumenten biedt veel werkgelegenheid en houdt ambachtelijke kennis in stand. Het zijn prachtige sociale werkplaatsen, waar zogenaamde 'zwakkeren' uit onze samenleving een werkplek in de luwte vinden. Juist landgoederen bieden goede aanknopingspunten om landschapselementen en natuur te behouden en te ontwikkelen. De essentie van een landgoed is dat de landschappelijke, cultuurhistorische, ecologische en economische waarden met elkaar in evenwicht zijn. Een zekere spanning tussen die waarden levert een mooi cultuurgood op, waar velen wel bij varen. Omwonenden voelen zich met 'hun' kasteel of 'hun' landgoed verbonden. Het zijn plekken die identiteit geven aan de leefomgeving. De vele vrijwilligers bewijzen de kracht van die uitstraling.

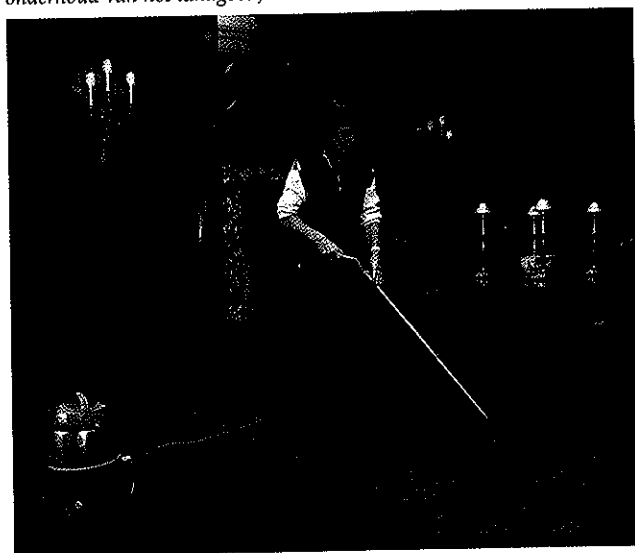
Geïnteresseerd publiek bij de tentoongestelde geweien in het kasteel

Ik pleit ervoor om de maatschappelijke functie van landgoederen en buitenplaatsen een plek te geven in het monumentenbeleid. Dat is niet met een schaarje te knippen, want elk landgoed staat op zichzelf. Het vereist maatwerk, maar doet daarmee een beroep op de inventiviteit.

Herwaardering van de maatschappelijke waarde

Landgoederen stonden vanouds midden in de samenleving. Er werd recht gesproken, politiek bedreven, ze boden werkgelegenheid, voedsel en vermaak en beschermden kwetsbare zaken. Zo zijn oude boskernen op de Veluwe vaak op (voormalige) landgoederen gelegen.

Vele medewerkers en vrijwilligers zijn betrokken bij het dagelijks onderhoud van het landgoed, binnen en buiten

Het boek *'Middachten, landgoed in bedrijf'* is voor €12,50 exclusief verzendkosten te bestellen bij landgoed Middachten via mailadres info@middachten.nl of het telefoonnummer 026 495 2186.

Landgoederen als inspiratiebron

Wie op deze manier naar landgoederen en buitens kijkt, doet inspiratie op voor nieuwe ontwikkelingen in het landelijk gebied. Want het concept 'landgoed' kan in abstracte zin worden opgevat en toegepast op stadsranden en herontwikkeling van industrieterreinen. Plekken waar natuurontwikkeling samengaat met (zelf)werkzaamheid aan voedselproductie, recreatie en wonen. Het InnovatieNetwerk, een initiatief van het ministerie van EL&I, denkt na over de toepassing van het aloude landgoedidee. Een landgoed als museum? Welnee, een springlevend concept!